

RABİA KATLIAMI'NIN 6. YILINDA MISIR

“

Neticeye baktığımızda darbenin üzerinden altı yıl geçtiğini, yüzbinlerce insan ülkesini terkettiğini, yüzbinlerce insanın hapse atıldığını, binlerce insan katledildiğini ve son olarak ise darbeye görevinden uzaklaştırılan Mursi'nin mahkemede ruhunu teslim ettiğine şahit olduk.

”

Dr. Gökhan Bozbaş

*Kuzey Afrika Araştırmaları
Koordinatörü, ORSAM*

Ş

ehit ve Mısır'ın demokratik yollarla seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'nin, 3 Temmuz

2013'te askerî darbeyle makamından uzaklaştırılmasını protesto etmek için Mısır'ın başkenti Kahire'deki Râbiatu'l-adeviyye ve en-Nahda meydanlarında toplanan göstericilerin üzerine tam teşekküllü silahlarla ateş açılmasının ve yüzlerce kişinin şehit edilmesinin üzerinden altı yıl geçti. Darbeyi yapanlar ve bugün iktidarda olanlar Mursi'yi anti demokratik olarak niteleyerek demokrasi adına darbe yaptıklarını söylemiş ve yaptıkları da Batı'daki bazı düşünürler tarafından demokratik bir darbe olarak tanımlanmıştır. Neticeye baktığımızda darbenin üzerinden altı yıl geçtiğini, yüzbinlerce insan ülkesini terkettiğini, onbinlerce insanın hapse atıldığını, binlerce insan katledildiğini ve son olarak ise darbeyle görevinden uzaklaştırılan Mursi'nin mahkemede ruhunu teslim ettiğine şahit olduk.

“

Katliamlar ve soykırımlar, insanlık tarihinin en karanlık ve çirkin yüzlerini oluşturmakta ve ortaya çıkışları; ekonomik, dinî, içtimâî, siyasal vb. muhtelif nedenlerin arkasına sığınmaktadır.

”

Elbette, herkesin aklında şu soru kalmaya devam etmektedir: Bunca insani trajedinin yaşanması gerekli miydi? Katliamlar ve soykırımlar, insanlık tarihinin en karanlık ve çirkin yüzlerini oluşturmakta ve

ortaya çıkışları; ekonomik, dinî, içtimâî, siyasal vb. muhtelif nedenlerin arkasına sığınmaktadır. Yakın dönem dünya tarihine baktığında çok ciddi katliamların gerçekleştirildiğine şahitlik etmekteyiz. 1972’de İngiliz askerlerinin Kuzey İrlanda’nın Londonderry şehrindeki göstericilerin üzerine ateş açarak onlarca kişiyi hedef alması ve daha yakın bir tarihte 10 bine yakın Boşnak Müslümanın Srebrenitsa’da Sırp tarafından katledilmesi bunların sadece birkaç örneği olarak tarihe geçmiştir.

Katliamların Ortadoğu coğrafyasındaki tarihi ise çok farklı olmakla birlikte, daha trajik olduğu

söylenbilir. Bu coğrafyada yakın zamanda yaşanan Halepçe ve Hama katliamları, halen toplumların hafızasında yer etmektedir. 1982 yılında Hafız Esad, kendisinin zalim yönetimine karşı baş kaldıran halkı cezalandırmak için ülkenin neredeyse ortasında bulunan Hama şehrini kuşatma altına almış ve 27 gün boyunca şehri havadan ve karadan bombardımana tutmuştur. Bugün burada ölenlerin sayısı halen kesin olarak bilinmemekle birlikte, 10 ila 25 bin arasında bir rakamdan bahsedilmektedir. Yine Irak-İran savaşı sırasında Saddam Hüseyin, 1986-88 yıllarında Irak’ın kuzeyine, İran’a gelen yardımları ve kendisine karşı çıkan isyanı bastırmak için el-Enfal operasyonunu başlatmıştır. Bu operasyonlar sırasında da on binlerce kişi öldürülmüş ve Halepçe’de kimyasal silahların kullanılması ile 6 bini aşkın insan bir anda katledilmiştir.

Mısır’daki siyâsî katliamların tarihi de aslında yeni değildir. Mehmet Ali Paşa’nın Mısır valisi olmasının ardından ülke içerisinde muktedir olabilmek için izlediği yol ile 3 Temmuz darbesi sonrası Abdulfettah el-Sisi’nin takip ettiği yol kıyaslandığı zaman bugün yaşananlar, 200 yıl önceki durumdan pek büyük farklılık göstermemektedir. Modern Mısır’ın kurucusu olarak kabul edilen Mehmet Ali Paşa, kendisinden önceki Vali Hürşit Paşa’ya karşı ayaklanmış olan halk taraftarı ulemanın desteğini belli bazı şartlar çerçevesinde elde etmiştir. Özellikle yeni vergi koyulmayacağını ve geçmiş vergi borçlarının silineceğini ilan ederek ortaya koyduğu bazı ekonomik vaatlerle valilik koltuğuna oturan

Mehmet Ali Paşa, toplum içeri-
sindeki belli bir sınıfı komple or-
tadan kaldırma hedefiyle 1811 yı-
lında verdiği bir yemekteki mevcut
tüm âyanları öldürterek, bölgedeki
hâkimiyetini garanti altına almaya
çalışmıştır.

“

**Darbe ve Rabia Katliamı
sonrası Mısır'daki
gelişmelere bakıldığında
aşlında kimin Mısır'ın
gelişimi ve dönüşümü için
mücadele ettiği daha net
anlaşılmaktadır. Mısır
halkının 25 Ocak 2011
devriminden 3 Temmuz
2013 darbesine kadar
sürdürdüğü 2,5 yıllık
süreçteki adalet, eşitlik ve
özgürlük taleplerinin
tamamı darbeye birlikte
askıya alınmış ve Rabia
Katliamı ile birlikte
tamamen ortadan
kaldırılmıştır.**

”

Tarihi kaynaklara Mezbahatu'l-
kal'a veya Mezbahatu'l-Memâlîk
olarak geçen bu katliam, Mısır ta-
rihine, bir yöneticinin iktidarı
ele geçirmek ve iktidardaki
gücünü konsolide edebil-
mek için gerçekleştirdiği
siyâsî bir katliam olarak
geçmiştir. Bu men-

fur olaydan tam iki asır sonra
başka birisi yine aynı yerde ve
aynı saikler ile daha büyük bir
katliamı gerçekleştirmiştir. Mısır
siyâsî sistemi açısından bakıldı-
ğında Rabia Katliamı, aslında iki
asırlık geriye dönüş anlamı taşı-
maktadır. Zira iki asır sonra bir
başka otorite, sırf iktidar ihtirası
nedeniyle kendisine muhalif olan
kişileri yalnızca bir meydanda kat-
ledip baskı altına almamış, aynı
zamanda bir ülkenin siyasal deęi-
şim ve dönüşümüne de engel ol-
muştur. Darbeyi destekleyenler
ve darbeciler, bölgesinde lider ve
dönüşümlere model olacak bir Mı-
sır devletine hizmet etmek yerine,
başka devletlerin etkisine rıza gös-
termiş gözükmediler.

Darbe ve Rabia Katliamı sonrası
Mısır'daki gelişmelere bakıldığında
aşlında kimin Mısır'ın gelişimi ve
dönüşümü için mücadele ettiği
daha net anlaşılmaktadır. Mısır
halkının 25 Ocak 2011 devrimin-
den 3 Temmuz 2013 darbesine
kadar sürdürdüğü 2,5 yıllık süreç-
teki adalet, eşitlik ve özgürlük ta-
leplerinin tamamı darbeye birlikte
askıya alınmış ve Rabia Katliamı

ile birlikte tamamen ortadan kal-
dırılmıştır. Sisi iktidarı daha baş-
langıçtan itibaren yanına aldığı
yargı ve emniyet kurumları aracılığı
ile kendisine muhalif olan tüm
unsurları hapse attırmıştır/attır-
maktadır. Sisi, adeta kendisinden
önceki tüm siyâsî iktidarların yap-
tığı haksızlıkları aşar şekilde ikti-
darına muhalif tüm söylemleri
hangi cenahtan gelirse gelsin ber-
taraf etmeyi amaçlamaktadır. Bunu
yaparken de gerek darbe öncesin-
deki, gerekse darbe sonrasındaki
siyâsî atmosfer kutuplaştırılmış,
askerin ve ordunun yanında yer
almayan kesimler terörize edilerek
siyâsî arenadan uzaklaştırılmış-
lardır.

Fiilî olarak gerçekleştirilen bu ey-
lemler, 2014 yılında çıkarılan ana-
yasa ile de kurumsallaştırılmıştır.
Anayasa, aşlında Türkiye'deki 1982
anayasasının ilk halinin daha sert
şeklidir. Bir yandan STK'ların faa-
liyet alanları kısıtlanırken; diğer
yandan anayasada, kolluk güçleri,
yargı mensupları ve organlarının
güçleri ve pozisyonları maksimize
edilmiştir. Diğer yandan, dikkatli
bir analiz yapıldığında, Sisi'nin ge-
rek darbe öncesi ve gerekse son-
rasında, hiçbir zaman doğrudan
halka hitap etmediği görülmekte-
dir. Ancak katıldığı televizyon pro-
gramları ve resmî faaliyetlerde yap-
tığı konuşmaların televizyonlarca
halka aktarılması ile toplumla te-
mas kurmayı amaçlayan Sisi, bu
programlara katılan profesyonel
yorumcuların lehine yorumları ile
halk arasındaki meşruiyetini güç-
lendirmeyi amaçlamaktadır.

Mısır devleti ve toplumunda iki
asırlık geriye dönüşün bir diğer
simgesi ise; gündelik hayatta ordu

ve askerlerin gereğinden fazla görünürlüğüdür. Mısır'da ilk defa Mehmet Ali Paşa, Osmanlı'nın ve Mısırlı güç sahibi otoritelerin gücünü kırabilmek için daimî bir ordu ihdas etmiştir. Kendisine sadık sipahilerden oluşturduğu bu ordu ve onlar üzerinden inşa ettiği Mısırlılık kimliği, onun ve torunlarının bir asrı aşkın süredir ülke yönetimini elinde tutmasını sağlamıştır. Mısır'da Mehmet Ali Paşa'nın mirası olarak geleneksel siyasal yapı içerisinde askerî birlikler günümüze kadar iktidarı kullanan güç olmuşlardır. Bu durum, uzun yıllar sonra ilk defa, aslında kendisi de orduya mensup olan Hüsnü Mübarek döneminin son on yılında değişikliğe uğramıştır. Mübarek döneminin son yıllarında ordu ciddi anlamda siyasal alandan tasfiye edilmiş ve siyaset adeta sadece sivillerin alanına dönüşmüştü. Fakat gerek devrim, gerekse de darbe sonrası gelinen noktaya bakıldığında, artık bu alanda sivillerin etkisi önemli oranda sınırlandırılmıştır.

“
Darbeci Sisi'nin geçmişine bakıldığında; sivil örgütlerle veya herhangi bir siyâsî partiyle bağlantısının olmadığı görülmektedir. Kendisini tanımladığı tek örgütsel yapının Mısır ordusu oluşu, toplumsal ve siyasal alanda sürekli olarak bir ordu vurgusunun yapılmasına sebep olmaktadır.
 ”

Darbeci Sisi'nin geçmişine bakıldığında; sivil örgütlerle veya herhangi bir siyâsî partiyle bağlantısının olmadığı görülmektedir. Kendisini tanımladığı tek örgütsel yapının Mısır ordusu oluşu, toplumsal ve siyasal alanda sürekli olarak bir ordu vurgusunun yapılmasına sebep olmaktadır. Zira gerek kanaat önderlerinin gerekse Sisi'nin halka yönelik yaptığı konuşmalarda, bü-

yük oranda asker ve ordu fetişizmi dikkat çekmektedir. Hatta artık parlamentoya son 'seçilen' milletvekillerine bakıldığında, bunların birçoğunun askerî bir geçmişi olduğu görülmektedir. Yine askerî kurumların birçoğuna yargı organlarına ait salahiyetlerin verilmesi, Mısır üzerine çalışan uzmanlar tarafından yargının askerleştirilmesi olarak yorumlanmıştır.

Mısır'da gerek halk arasında gerekse birçok araştırmada "dikta-törlerin anası" olarak isimlendirilen Mübarek, gerek parlamento içerisinde, gerekse sosyal alanlarda muhalif grupların varlığına ve söylemlerine kısmen müsamahakar bir tutum izlemişti. Mübarek'in her ne kadar hâkim parti ile siyâsî alanı domine ettiği doğrusa da, aidiyet duyduğu siyâsî bir partisinin ve gücü paylaştığı belli birtakım elit grupların varlığı belirgin olarak gözükmekteydi. Siyâsî arenada alınan kararlarda önemli bir etkisi ve yönlendirici gücü olmakla bir-

likte politik, ekonomik ve içtimâî kararlar her zaman parlamento tarafından alınmıştır. Buna karşılık darbe ile iktidara gelen ve 6 yıldır ülkeyi yöneten Sisi iktidarında alınan kararların neredeyse hiçbirinde, parlamentonun en ufak bir müdahalesi ve katkısı olmamıştır. Sisi'nin herhangi bir siyâsî oluşuma ait olmaması ve askerî kanattan gelmesi, orduyu adeta siyasetin içerisinde tek hâkim kurum haline getirmiştir. Bu nedenle, kanaatimizce Sisi'yi tanımlamak için "diktatörlerin anası" kavramından daha farklı ve mübalağalı bir isimlendirmeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Rabia Katliamı'nın ardından geçen 6 yıl, aslında Mısır'ın nasıl iki asır geriye gittiğinin göstergesi olup, aynı zamanda bir ülkenin geçmiş tecrübelerinden ders almadığı sürece kendi toplumuna daha adil ve daha özgür bir ortam sunama-

yacağına yönelik bir ibret vesikasıdır. Rabia Katliamı asla sadece Müslüman Kardeşler üyelerine karşı yapılmış bir darbe değil, darbeyi destekleyenler için de bir ihtar mahiyetindedir. Böylece, Sisi karşıtlarının hemen hemen tamamına, bir nevi "askere ve orduya karşı olan herkesin sonu budur" denilmek istenmiştir. Katliamdan günümüze meydanlarda hiç kimsenin gösteri yapmaya cesaret edememesi de, siyâsî otoritenin verdiği mesajın tam yerinde algılandığını göstermektedir.

Bu katliamın bölgesel birtakım neticeleri de beraberinde getirdiği özellikle belirtilmelidir. Bilindiği üzere; 2011 yılı itibarı ile tüm Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasında toplumsal hareketler ortaya çıkmış ve otoriter yönetimlerde değişiklikler talep edilmiştir. Rabia Katliamı'na kadar pozitif bir ivme

ile devam eden bu talepler, darbeyle bir anda tersine dönerek bu katliam diğer ülkelerdeki askerî kuvvetleri cesaretlendirmiş ve meydanlardaki halkı korkutmuştur. Otoriter ve diktatörlüğe dayalı güç sahipleri aba altından sopa gösterirken Rabia Meydanı'na atıflar yapmışlardır.

Rabia Meydanı'nda şehit olanlar, aslında cesaretleri ile bölge toplumlarına mesaj vermiştir. Adalet ve hürriyet için bu meydanlarda yapılan gösteriler tarihin en samimi barışçıl halk hareketleri olarak değerlendirilebilir. Altıncı yılını geride bıraktığımız bu olaylardan sonra bölgede nasıl bir karamsarlık oluştuysa, Türkiye'de yaşanan darbe girişiminde Türk toplumunun darbecilere karşı verdiği tepki de o derece umut verici olmuştur. Kısacası Mısır'da derdest edilen umutlar, tekrar Türkiye'de ve Türk toplumu aracılığı ile yükselmiştir. ■